

teachers should include educational disciplines, innovative forms and methods that will help to understand the peculiarities of organizing a safe educational environment, which will allow them to be responsible in their own professional activities in the future. In order to increase the level of readiness to consciously treat the organization of a safe educational environment during the training of future teachers, it is worth holding thematic events, trainings, organizing meetings with emergency services workers, psychologists and medical specialists, etc. The direction of future research is shaped by an examination of the professional preparation of prospective primary education teachers to foster a secure educational environment within the framework of an inclusive educational setting.

Key words: professional training, future teachers of primary education, safe educational environment, martial law.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.09.2023

Прийнята до друку / Accepted 23.10.2023

Унікальність тексту 94 % (Unicheck ID1016020713)

© Харківська Алла Анатоліївна, 2023.

DOI <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-9-13>

УДК 378:364-43

Сгор Олексійович Шевченко

ORCID iD <https://orcid.org/0009-0002-9474-4475>

аспірант кафедри соціальної роботи,

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради,

м. Харків, Україна,

segor3658@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО САМОЗБЕРЕЖЕННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У оглядовій статті здійснено теоретичний аналіз деяких актуальних питань підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до самозбереження у професійній діяльності в період воєнного стану. Відповідно до мети дослідження виявлено потребу в розширенні й уточненні сутності поняття «самозбереження» та «самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери», висвітлено перелік проявів самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери. На основі аналізу вітчизняних наукових психолого-педагогічних джерел виявлено проблему відсутності цілеспрямованих та обґрунтованих досліджень щодо формування у майбутніх працівників соціальної сфери навичок до самозбереження, які б враховували сучасні події на території України. Розкрито роль волонтерства як способу практичної реалізації навичок самозбереження майбутніх фахівців в період воєнного стану. Під час дослідження виявлено необхідність модернізації наявної системи підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до самозбереження у професійній діяльності в сучасних умовах.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні працівники соціальної сфери, професійна діяльність, самозбереження, воєнний стан, волонтерство, здоров'я.

Вступ. На сучасному етапі розвитку суспільства активізується увага до проблеми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери. Роль фахівців соціальної сфери за останні роки

зросла, адже їх професійна діяльність відтворює зміни в соціумі, потребує нових орієнтирів для вирішення сучасних проблем, зорієнтована на допомогу різним вразливим категоріям населення.

Якісна професійна підготовка майбутніх працівників набуває нового значення в умовах активних суспільно-політичних, культурних, психологічних змін, що пов'язані із життям в Україні в період дії воєнного стану. Зважаючи на специфіку професійної діяльності працівників соціальної сфери, спеціальної допомоги потребують усе більше українців, які постраждали від війни, зазнали втрат, потребують матеріальної, психологічної, фізичної допомоги з боку держави та соціальних служб на всій території країни.

Однак допомога іншим не залишає осторонь необхідності формування у майбутніх працівників соціальної сфери здібностей до самозбереження, що пов'язано із фізичним, психологічним, соціальним здоров'ям.

Профілактику вигорання у професійному самозбереженні здоров'я соціальних працівників та психологів вивчали Н. Коляда, Н. Теслик та С. Король (2019). Проблеми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери досліджували Я. Співак, Л. Співак, О. Кузнецов, Є. Бєседіна та К. Дудник (2020), однак ними було виявлено лише невідповідність професійної підготовки сучасним вимогам ринку праці, без деталізації та конкретизації проблем. Учені не враховували потребу в формуванні навичок до самозбереження в майбутніх працівників соціальної сфери. Крім того, зазначимо, що проаналізовані розвідки були опубліковані до початку військової агресії на території України.

В умовах війни формування професійної компетентності соціальних працівників були об'єктом дослідження С. Садрицької (2022), у праці висвітлено затребуваність соціальних працівників у відкритих ваканціях Харківської області на сайтах з пошуку роботи, чинники, що впливають на сукупність компетентностей фахівців. У доробку не враховано потреби в самозбереженні соціальних працівників, зокрема у системі їх професійної підготовки.

Явище самозбереження як національний феномен під час російсько-української війни розглядали Т. Лапан та О. Химович (2023), але не звертали увагу на проблему щодо професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери.

Загострення наявних та виникнення нових проблем ґрунтуються на актуальних протиріччях, які зумовлюють потребу у їх вирішенні задля модернізації змісту та удосконалення системи підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до самозбереження у професійній діяльності, що зі свого боку сприятиме випуску конкурентоспроможних фахівців, готових до виконання своїх професійних обов'язків в умовах сьогодення.

Метою дослідження є висвітлення сучасних проблем підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до самозбереження в професійній діяльності в період воєнного стану в Україні та шляхів їх вирішення.

Для досягнення мети у статті використано **методи дослідження**: критично-порівняльний аналіз, систематизація, узагальнення, прогнозування.

Поняття «самозбереження» в науковому дискурсі та соціальній сфері. Самозбереження, насамперед, є психологічним феноменом, під яким традиційно розуміють «поведінку, що ґрунтується на характеристиках чи почуттях, які спонукають людей чи тварин захищатися від труднощів і небезпек» (Cambridge Advanced Learner's Dictionary). Поняття «самозбереження» співвідноситься із «захистом і безпекою»: інстинктом на боротьбу, життя, втечу, стабільність (соціалізація), емоціями (емпатія чи егоїстичність), почуттями (страх, тривога) та відчуттями (голод, холод, хвилювання) – та становить одну із складових психічного здоров'я людини.

Найчастіше самозбереження пов'язують із первинними потребами в «їжі, воді, відпочинку, сні, теплі, збереженні здоров'я, відтворенні потомства та інше» (Наконечна, 2016). Однак, на нашу думку, поняття має глибше значення, адже з розвитком людства, індивідуальними психічними процесами, інстинкти можуть частково приглушуватися, свідомо контролюватися. А для фахівців, які часто діють в критичних ситуаціях (наприклад, для рятувальників, військових, лікарів, психологів, соціальних працівників тощо), важливо вміти зберігати спокій, «здоровий глузд» й оперативно шукати розв'язання проблеми.

Ураховуючи вищезазначене, у межах дослідження самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери визначаємо як здатність розуміти себе, свої потреби, емоції, почуття, усвідомлено контролювати свої дії в типових та критичних ситуаціях.

Зважаючи на специфіку професійної діяльності майбутніх працівників соціальної сфери, уважаємо, що під час їх підготовки мають бути сформовані компетентності до самозбереження, що мають такі прояви:

- самопізнання, прийняття себе, усвідомлення емоцій, настрою, відчуттів;
- аналіз та адекватна оцінка власного стану;
- розуміння своїх можливостей, здібностей (переважно фізичних, інтелектуальних, психічних);
- самоконтроль та стресостійкість;
- самомотивація, подолання внутрішніх бар'єрів для досягнення мети;
- критичне мислення в різних ситуаціях, уміння швидко знаходити вихід, генерувати нові ідеї;
- передбачати емоційне та професійне вигорання, як необхідності збереження власного психічного здоров'я під час виконання посадових обов'язків.

Розуміння варіативних проявів самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери дозволить їм свідомо та ефективно опанувати необхідні загальні, професійні та фахові компетентності.

Отже, однією з ключових проблем є потреба в уточненні поняття «самозбереження» та «самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери» на загальнонауковому рівні, що не може звужуватися суто до інстинкту й поведінкового характеру в сучасних реаліях.

Самозбереження як невирішена проблема в наукових дослідженнях. Аналіз наукових психолого-педагогічних джерел засвідчив відсутність цілеспрямованих наукових розвідок щодо формування навичок самозбереження у майбутніх працівників соціальної сфери.

Н. Коляда, Н. Теслик й С. Король (2019) трактують професійне самозбереження як

«...запоруку успішної професіоналізації, що визначає рівень психічного і соматичного здоров'я працівників соціально-психологічної сфери» (2019, с. 9). Окрім того, у науковому доробку зазначено, що проблема формування професійних компетентностей майбутнього фахівця на засадах самозбереження залишається надалі відкритою, адже «нині не існує загальної концепції основ самозбереження працівників соціальної сфери та психологів зокрема, спрямованої на зменшення професійного вигорання» (2019, с. 8–9).

Недостатність наукових досліджень дозволяє припустити й дефіцит розроблених та обґрунтованих структур/моделей формування навичок самозбереження у майбутніх працівників соціальної сфери, які б було доречно застосовувати у сучасній вищій школі з метою ґрунтовної професійної підготовки фахівців до роботи в умовах воєнного стану на прифронтових і безпечних районах України. На нашу думку, випускники закладів вищої освіти сьогодні не мають достатньо опанованих загальних, фахових та професійних компетентностей, які б сприяли їх якісному, свідомому й відповідальному самозбереженню у самостійній професійній діяльності.

Уважаємо, що проблема формування самозбереження у майбутніх працівників соціальної сфери потребує ґрунтовного опрацювання науковцями, теоретиками та практиками вітчизняної соціальної сфери з різних аспектів, ураховуючи сучасні умови, реалії професійної діяльності у період воєнного стану.

Практичне застосування самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери в період воєнного стану в Україні. З початку військової агресії з боку Російської Федерації на території України та поза її кордонами активно розвивається волонтерство як одна з форм соціальної роботи. Участь у волонтерських організаціях, благодійних заходах беруть і працівники соціальної сфери з досвідом, і майбутні працівники, які ще здобувають освіту. Волонтерство, на думку І. Козубовської, Р. Козубовського, Ж. Милан, – «один з видів залучення молоді до відстоювання активної громадської позиції, який дозволяє проявити

максимально свої здібності та вміння, завдяки яким можна допомогти іншим людям у вирішенні їх проблем» (2022, с. 17). Молодь гостро сприймає соціальні проблеми, а тому й часто виступає за справедливість, рівність, повагу, підтримку.

Р. Калениченко (2008) влучно зазначає, що «головним завданням соціальних працівників є залучення більшої кількості добровільних помічників і їхнє навчання та підготовка до майбутньої діяльності, що може відбуватися при досконалому розумінні мотивації, особливостей кожної із соціальних груп волонтерства та особливостей менталітету нашого суспільства» (с. 60). Залученість майбутніх працівників соціальної сфери до волонтерської діяльності сприяє їх самореалізації, формуванню професійної спрямованості, готовності взаємодіяти з людьми, надавати їм необхідну допомогу та підтримку, а також активізує внутрішні механізми до самозбереження.

Під час професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери стимулювання їх до участі у волонтерській діяльності передбачає підвищення ролі самозбереження шляхом розвитку таких якостей: самопізнання (Внутрішнє Я-особистість, зовнішнє Я-фахівець), самосприйняття, самоідентифікації («корекція індивідуальної свідомості при зіставленні з іншими особистостями»), «саморозкриття, самореалізація, формується установка на подолання труднощів у професійній діяльності» (Козубовська та ін., 2022, с. 18). Уважаємо, що так майбутні фахівці матимуть змогу навчитися долати життєві та професійні труднощі, набуті психологічної готовності до роботи в період воєнного стану, розуміти та керувати своїм ментальним станом.

Отже, у волонтерському аспекті професійної підготовки майбутні працівники соціальної сфери отримують можливість діяти всупереч інстинкту самозбереження, бути поміркованим, зосередженим, уважним до деталей, аби компетентно надати необхідну психологічну й соціальну підтримку іншим як у безпечний момент, так і під час загрози застосування авіаційного чи ракетного озброєння, після відбою повітряної тривоги тощо. Уважаємо, що саме завдяки участі у волонтерських проєктах

майбутні фахівці засвоюють практичний досвід перенесення засад самозбереження на інших, адже позиція «Я» має змінитися на «Ти» та «Ми». Зокрема це стосується ситуацій, коли вони взаємодіють із дітьми, особами з інвалідністю, особливими потребами, людьми похилого віку, у яких внутрішня потреба в самозбереженні може бути приглушена, коли виникає паніка, відчай, страх.

Для швидкого заспокоєння, активізації розумової діяльності та зосередженості майбутні працівники соціальної сфери мають володіти методами та прийомами самозбереження за допомогою переключення уваги, дихальних вправ, вербальної та невербальної підтримки, використання аудіосупроводу, терапевтичних казок тощо. У процесі волонтерської діяльності, а також і під час проходження різних видів практики, важливо, щоб майбутні фахівці активно використовували свої знання та вміння, добирали влучні прийоми впливу на інших, самоконтролю, формували свій професійний досвід до самозбереження.

Як зазначають Є. Потапчук та Н. Пилявець (2022), «війна в Україні є потужним викликом можливостям самозбереження як кожної конкретної людини, так і нації у цілому, тому першочерговими завданнями науковців і практиків ми бачимо актуалізацію і підтримку цих можливостей, а також розроблення технологій навчання і виховання студентської молоді з метою формування у них самозберезувальної поведінки» (с. 222). Тому система професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери має бути удосконалена та спрямована на формування навичок до самозбереження в усіх проявах.

Професійна підготовка майбутніх працівників соціальної сфери потребує модернізації відповідно до викликів сьогодення. Ураховуючи вищезазначене, наступною проблемою вважаємо невідповідність наявних освітніх програм професійної підготовки актуальним запитам та потреба суспільства.

Поняття професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери, за Г. Михайлишином та М. Довгою, «визначається як сукупність професійних вмінь та навичок набутих

студентами в процесі навчання у освітніх закладах, що виражає високий рівень готовності до здійснення ними своїх професійних обов'язків у відповідній соціальній сфері діяльності та застосування набутих теоретичних знань на практиці, де проявляться здобуті ними компетентності» (2019, с. 22). Тому вважаємо, що в система підготовки повинна передбачати всі необхідні компоненти, аби підвищити рівень їх самозбереження та сприяти розвитку готовності виконувати свої професійні обов'язки в сучасному суспільстві.

Стандарт вищої освіти України спеціальності 231 Соціальна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (2019) не містить інформації про потребу у формуванні навичок самозбереження. Тоді як в освітньо-професійній програмі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в Комунальному закладі «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради передбачено вивчення освітнього компонента «Основи застосування здоров'язбережувальних технологій у соціальній роботі» (*Освітньо-професійна*, 2023, с. 19). Однак в інших програмах нами не було знайдено інформації про потребу у формуванні самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери.

Оскільки в нормативних документах не передбачено вирішення проблеми, вважаємо, що зміст та структура освітньо-професійних програм має доповнюватися, розширюватися за рахунок варіативної та інваріативної складових. Це можуть бути нові освітні компоненти, які спрямовуватимуться на усвідомлення майбутніми фахівцями структури самозбереження, її значення в професійній діяльності та саморозвитку. Крім того, мають бути реалізовані проєкти, тренінги, конференції, майстер-класи для розкриття важливості самозбереження в діяльності соціального працівника, а також формування практичного досвіду самопізнання, самооцінки, самоконтролю в кризових ситуаціях.

Доречним є використання основ самозбереження під час вивчення суміжних дисциплін, наприклад, під час вивчення вікової та загальної психології, анатомії тощо, залучення тем, елементів, прийомів, пов'язаних із

формуванням навичок самозбереження. У процесі професійної підготовки майбутні працівники соціальної сфери повинні мати можливості для розкриття свого потенціалу, прийняття себе як людини, особистості та фахівця, опанування дієвих інструментів для самозбереження в усіх проявах.

Крім того, варто зауважити, що в період воєнного стану для майбутніх фахівців актуальним стає питання соціалізації та соціальної адаптації. Тому результатом підготовки майбутніх працівників соціальної сфери має бути особистість, фахівець, який легко та раціонально може вирішувати особистісні та професійні питання, швидко адаптуватися в модерному соціальному середовищі, підтримувати міжособистісні зв'язки з іншими людьми задля організації їм допомоги та необхідної підтримки.

Н. Коляда, Н. Теслик та С. Король (2019) влучно зауважили, що професійна діяльність перебуває у тісному зв'язку зі здоров'ям, тому навички самозбереження дозволяють усвідомити «наскільки людина може зберігати свою працездатність, надійність у різних умовах, чи володіє захисними та компенсаторними психологічними механізмами, наскільки здатна зберігати свою ідентичність в умовах виробничих конфліктів, стресів та криз професійного розвитку» (с. 8). Уважаємо, що майбутні працівники соціальної сфери повинні зрозуміти зв'язок між потребою в самозбереженні та складовими здоров'я під час професійної діяльності, зокрема в сучасних умовах.

Отже, свідоме ставлення до самозбереження реалізується у піклуванні про фізичне (активний спосіб життя, відсутність хвороб, профілактика та загартовування), соціальне (доброзичливість, безконфліктність, приналежність до соціальної групи, самоактуалізація, усвідомлення своєї значущості тощо), психічне (піклування про себе, самооцінка, самопізнання, самореалізація) та духовне (емпатія, краса довколишнього світу, натхнення, терапія тощо) здоров'я. Оскільки складові здоров'я взаємозалежні та доповнюють один одного, то в аспекті формування навичок до самозбереження майбутні працівники соціальної сфери мають добре засвоїти внутрішні зв'язки,

усвідомити індивідуальні потреби в підтримці власного стану здоров'я та піклуватися про інших.

Формування навичок до самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери в період воєнного стану в Україні має ґрунтуватися на врахуванні єдності складових здоров'я, аби вони мали можливість повноцінно усвідомити важливість самозбереження та прагнули до нього.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Досліджуючи актуальний стан професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до самозбереження в період воєнного стану в Україні, виявлено проблеми, що пов'язані з інтерпретацією поняття «самозбереження» та його проявами у професійній діяльності майбутніх працівників соціальної сфери, потребою в поглибленому науковому вивченні проблеми формування навичок до самозбереження у майбутніх фахівців соціальної сфери в період воєнного стану, необхідністю в оновленні змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до самозбереження в професійній діяльності в сучасних умовах.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що висвітлено деякі шляхи вирішення зазначених проблем: вважаємо, що підвищення свідомого ставлення до самозбереження в

професійній діяльності майбутніх працівників соціальної сфери в професійній діяльності в період воєнного стану можливе за умов додавання спеціальних освітніх компонентів (тем, розділів, курсів) у систему підготовки, що будуть зорієнтовані на формування необхідних компетентностей для свідомого самозбереження у професійній діяльності, активної залученості майбутніх працівників соціальної сфери до волонтерської діяльності (насамперед робота з внутрішньо переміщеними особами, дітьми, людьми похилого віку тощо), активізації уваги на зв'язку професійної діяльності із здоров'ям, вигоранням у контексті врахування проявів самозбереження майбутніх працівників соціальної сфери в сучасних умовах.

Зауважимо, що наукова розвідка не вичерпує вивчення сучасних проблем досліджуваного явища, адже проблема самозбереження на сьогодні є актуальною та потребує різноаспектного аналізу в соціальній сфері щодо якісної професійної діяльності в період воєнного стану. Тому перспективу дослідження вбачаємо у подальшому вивченні проблем професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до самозбереження в період воєнного стану з мотиваційного аспекту.

Література

- Калениченко Р. А. Волонтерство в соціальній роботі : навч. посіб. Київ : КиМУ, 2008. 86
- Козубовська І. В., Козубовський Р. В., Милан Ж. І. Залучення майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери до волонтерської діяльності : метод. рекомендації. Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2022. 34 с. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/47499/1/Волонтерська%20діяльність%20%281%29.pdf> (Дата звернення: 01.10.2023).
- Коляда Н. В., Теслик Н. М., Король С. М. Превентивна профілактика вигорання у професійному самозбереженні здоров'я соціальних працівників та психологів. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. № 1(13). 2019. С. 7–12. URL : http://journals.stu.cn.ua/problemu_sotsialnoyi_roboty/article/view/177378 (Дата звернення: 01.10.2023).
- Лапан Т., Химович О. «Соціальний інстинкт» vs «національне самозбереження» як феномен українського суспільства під час сучасної російсько-української війни. *Науково-теоретичний альманах Грани*. 2023 № 26 (2). С. 25–30. DOI : <https://doi.org/10.15421/172322>.
- Михайлишин Г. Й., Довга М. М. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з молодими сім'ями. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2019. № 79, С. 20–23. DOI : <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-197VII79-04>.
- Наконечна А. М. Людські потреби: поняття, види. Актуальна юриспруденція : матеріали науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ 16 червня 2016 р.). Київ, 2016. URL : https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1299%3A140616-

16&catid=154%3A1-0616&Itemid=193&lang=ru (Дата звернення: 01.10.2023).

- Освітньо-професійна програма спеціальності «Соціальна робота» перший (бакалаврський) рівень / кер. проектної групи Ю. О. Лисенко ; Комун. Закл. «Харків. гуманітар.-пед. акад.» Харків. обл. ради. Харків, 2023. 32 с. URL : <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/opp/2023/bacalavr/socrobota.pdf> (Дата звернення: 01.10.2023).
- Потапчук Є. М., Пилявець Н.І. Самозбережувальна поведінка особистості як психологічний феномен. *Габітус. Сер. Психологія особистості*. 2022. Вип. 44. С. 219–223. DOI : <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.44.37>.
- Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ МОН України від 24.04.2019 № 557. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsial.robota-bacalavr-VO.18.01.pdf> (Дата звернення: 01.10.2023).
- Садрицька С. В. Професійні компетентності соціальних працівників: зміна пріоритетів в умовах війни. *Socioprospace: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*. 2022. № 12. С. 14–23. DOI : <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-02>.
- Співак Я., Співак Л., Кузнецов О., Беседіна Є., Дудник К. Сучасні проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2021. № 34 (2). С. 105–111. DOI : <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.34.13>.
- Cambridge Advanced Learner's Dictionary: self-preservation. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/self-preservation> (Дата звернення: 01.10.2023).

References

- Cambridge Advanced Learners Dictionary: self-preservation. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/self-preservation> (Date of access: 01.10.2023) (eng).
- Educational and professional program of specialty "Social work" first (bachelor's) level / head of the project group Yu. O. Lysenko; Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council. Kharkiv. 32. <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/opp/2023/bacalavr/socrobota.pdf> (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Kalenychenko, R. A. (2008). Volunteering in social work. 86 (ukr).
- Koliada, N. V., Teslyk, N. M. & Korol, S. M. (2019). Prevention of the professional burnout in terms of the social workers and psychologists health care. *Social Work Issues: Philosophy, Psychology, Sociology*. 1(13). 7–12 (ukr).
- Kozubovska, I. V., Kozubovskyi, R. V. & Mylian, Zh. I. (2022). Involvement of future specialists in the socio-pedagogical sphere in volunteer activities. 34. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/47499/1/Volonterska%20diialnist%20%281%29.pdf> (ukr).
- Lapan, T. & Khymovych, O. (2023) «Social Instinct» vs «National Self-Preservation» as a Phenomenon of Ukrainian Society during the Current Russian-Ukrainian War. *Scientific and Theoretical Almanac "Hrani"*, 26(2). 25–30. <https://doi.org/10.15421/172322> (ukr).
- Mykhailyshyn, H. Y. & Dovha, M. M. (2019) Current issues of professional training of future social workers to work with young families. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 79. 20–23. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-197VII79-04> (ukr).
- Nakonechna, A. M. (2016) Human needs: concepts, types. *Actual Jurisprudence*. https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1299%3A140616-16&catid=154%3A1-0616&Itemid=193&lang=ru (ukr).
- On the approval of the Standard of Higher Education for Specialty 231 «Social work» for the First (Bachelor's) Level of Higher Education. Order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated 24.04.2019 № 557. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha->

- osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-Sotsial.robota-bakalavr-VO.18.01.pdf (Date of access: 01.10.2023) (ukr).
- Potapchuk, Ye. M. & Pyliavets, N. I. (2022) Self-preservation behavior of the individual as a psychological phenomenon. *Habitus. Ser. Personality psychology*. 219–223. <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2022.44.37> (ukr).
- Sadrytska, S. V. (2022) Professional competences of social workers: changing priorities in the conditions of war. *Sociospace: the interdisciplinary online collection of scientific works on sociology and social work*. 12. 14–23. <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-02> (ukr).
- Spivak, Ya., Spivak, L., Kuznetsov, O., Biesedina, Ye. & Dudnyk, K. (2021) Modern problems of preparation of future social workers for professional activity. *Pedagogical Education: Theory and Practice*. 34 (2). 105–111. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.34.13> (ukr).

ACTUAL ISSUES OF TRAINING FUTURE WORKERS OF THE SOCIAL SPHERE FOR SELF-PRESERVATION IN PROFESSIONAL ACTIVITIES UNDER MODERN CONDITIONS

Yehor Shevchenko, postgraduate student of the Department of Social Work, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council, Kharkiv, Ukraine, e-mail : segor3658@gmail.com

The article presents a theoretical analysis of some modern problems of professional training of future workers in the social sphere for self-preservation in the period of martial law. According to the purpose of the research, the need to clarify and expand the meaning of the concept of "self-preservation", which is traditionally associated with a natural instinct, special behavior in stressful situations, has been identified. Manifestations of self-preservation of future workers in the social sphere are noted, including: self-knowledge, awareness of emotions, moods, feelings, self-acceptance; analysis and adequate assessment of one's condition; understanding of one's capabilities, abilities (mainly physical, intellectual, mental); self-control and stress resistance; self-motivation, overcoming internal barriers to achieve the goal; critical thinking in various situations, the ability to quickly find a way out, generate new ideas; predict emotional and professional burnout, as the need to preserve one's own mental health while performing official duties. Based on the analysis of domestic scientific psychological and pedagogical sources, the author analyzes the problem of the lack of targeted and substantiated research on the formation of self-preservation skills in future workers of the social sphere, which would take into account current events on the territory of Ukraine and the needs of citizens for help, support and protection of people who suffered from military aggression of the Russian Federation, were forced to evacuate to safe places, were subjected to mental and moral pressure. The article reveals the peculiarities of volunteering as a way of practical implementation of self-preservation of future specialists during the period of martial law. During the study, the need to modernize the existing system of professional training of future workers in the social sphere for self-preservation and work in martial law conditions was revealed. Modern educational and professional programs do not foresee the need for the formation of skills for self-preservation, do not contain special disciplines, and therefore cannot provide high-quality training of highly qualified specialists. In addition, it has been proven that the professional activity of future workers in the social sphere is closely related to health (physical, mental, social, spiritual), therefore, in the process of receiving higher education, one should strive for awareness of the internal connections between health and self-preservation.

Keywords: professional training, future social workers, professional activity, self-preservation, martial law, volunteering, health.

Стаття надійшла до редакції / Received 27.08.2023
Прийнята до друку / Accepted 23.10.2023
Унікальність тексту 86,6 % (Unicheck ID1016020721)
© Єгор Олексійович Шевченко, 2023